

egentliga moraliska uppfostran, sinnelagets, hågens, viljans böjande till det goda, som är familjeuppfostrans sak, tillkommer skolan endast accidentelt. Lärjungen skall i skolan uppfylla sina pligter, emedan lag och allmän ordning så bjuda, från uppfyllandet af hvilkas bud intet undantag får ega rum. Detta skall för honom vara ett tillräckligt motiv. Lärandet af *syntaxis ornata* kan icke räknas bland människans moraliska pligter. Skolan kan icke heller söka det sedliga stödet för sin ordning i familjelifvet och dess pligter, utan i statslifvet, i individens bestämelse att verka för fädernesland och mensklighet, icke i lärjungens förflutna lif, utan i hans framtid. Uppfostran i skolan är och skall derföre väsendtligen vara *medborgerlig uppfostran*.

Den privata skolan saknar grundvilkoret för denna uppfostran, emedan dess ordning icke hvilar på medborgerlig lag. Dess ordning finnes, såsom hela skolan till i dag, men icke i morgon. Den beror af de ledandes åsichter och förmåga, icke af nationens kraf. Mer eller mindre kan väl äfven privatskolan ställa sig under den allmänna skollagen eller, såsom en del läroanstalter, förnämligast i England, söka en laglig bekräftelse för sin ordning, så att densamma icke utan stöd af ett regerings- eller parlamentsbeslut kan rubbas. Men till den privata skolans princip hör detta icke. Också lider i densamma, såsom erfarenheten lärar, uppfostran af denna brist. En varmhjertad lärare kan hos ungdomen verka för patriotismens väckande. Han kan också hos den inplanta öfvertygelse om den lagliga ordningens förnuftighet och om den medborgerliga pligtutöfningens värde. Men han kan icke säga, att lärares och lärjunges dagliga verksamhet utgör en länk i denna lagliga ordning, att fäderneslandet kallat dem till denna verksamhet, beredt dem medlen för dess utöfvande, tagit dem i sin tjänst och fordrar och tillser, att de samvetsgrannt skola förrätta densamma. Det är en skilnad på det medborgerliga sinnelag, som sålunda fostras i verk och gerning, och på den mer eller mindre ljumma öfvertygelse, som tillfälligtvis kan meddelas lärjungen i en privatskola. Det förra verkas nemligen i den offentliga skolan icke genom predikan, utan genom allt skolans görande och låtande.

Derföre äro äfven sådana offentliga skolor förkastliga, hvilkas ordning står utom allmän lag, såsom t. ex. det s. k. reallyceum i Helsingfors. Det är väl i och för sig orätt, att statsmedel användas till förmon för den förmögnare samhällsklassen, som här har en exklusiv skola till billigare pris, än de privata dylika. Men det svårare onda är, att i den fostras en ungdom till medvetande om denna sin exklusivitet, såsom laglig institution. Den rent privata skolan har framför den företrädet att kunna lära, att lagen skall vara lika för alla, en lära, hvilken en sådan offentlig undantagsskola icke utan sjelfmotsägelse kan bekänna. En sådan halfhet måste motverka den uppfostran, som tillhör skolan, den medborgerliga uppfostran.

J. V. S.

200 MÅNGA BÄCKAR SMÅ.

50 *Morgonbladet n:o 291, 13. XII 1878*

»Språkstriden» har blifvit en käpphäst; och deröfver kan man icke förundra sig.

Föreställningen, att det endast gäller en språkstrid, må vara ett *bonafide*-menande. Men obestriddigt är, att utbredandet af denna

mening är ett godt vapen hos dem, som derförinnan gjort den åsigt gällande, att ett språk är likgiltig sak, och att t. ex. tyskarne lika gerna kunde hafva franskan till sin bildnings språk, hvaraf menskligheten skulle hafva den stora fördelen att plågas af en grammatik och en litteratur mindre än hvad nu är fallet, då densamma tryckes äfven af den ofantliga tyska litteraturens mara. De, som i vårt land yrka på finska språkets rätt, äro derföre endast orostiftare, som gråla om påfvens skägg; hvaremot de, som inse detta språks obehöflighet för annat ändamål än torghandeln, äro »fredens» vänner.

Vapnet är likväl farligt, emedan tveeggadt. Det kan t. ex. användas mot svenskan i vårt land till förmon för ryskan, som ju ändock måste läras. Och det farliga härvid är, att för den stora befolkningen i landet båda dessa språk äro lika fremmande och i följd deraf lika behagliga, kanske med den skilnad, att svensk och herre för densamma äro liktydiga, och herren för den alltid varit en allrådande tuktomästare. Det är alltså icke blott för den kära fredens skuld, den svenska herremannen och svenska språket skola här i landet evinnerligen regera. Det är för »bildningens» skuld. Upphör detta regemente, så är det slut med bildningen i landet.

Man bör icke betvifla, att äfven detta yrkande är ett *bona fide*-menande. Men obestridligt är åter, att de privilegierade i alla länder och på alla tider haft lika goda skäl för sitt herraväldes fortvaro. Menniskor äro i allmänhet icke så oförsämnda, att de skulle säga: jag skall skolas och bildas, jag skall lagstifta, jag skall styra, jag skall disponera öfver statens medel, jag skall af dem och af alla de näringar, hvilkas skötande fordrar någon bildning, hafva min goda utkomst endast derföre, att min person är den enda tänkbara, som duger till alla dessa värf. Nej, de äro mera blygsama än så – eller mindre. De hylla någon grundsats och lära, hvars sanning är klar som dagen, och på hvars genomförande fäderneslandets, kanske mensklighetens väl beror, och det är endast derföre de förbehålla sig och sina meningsfränder bland annat de nyss uppräknade små bestyren med agrementer. Från dessa måste hela den stora massa, som står utanför läran, omsorgsfullt afhållas.

Ingen kan derföre förtänka den svenskt bildade samhällsklassen i vårt land, att den hyllar ofvan antydda öfvertygelse om sättet för bildningens i landet upprätthållande. Finskans vänner, som yrka, att folkets språk bör vara äfven bildningens språk, måste af den anses för oroliga grälmakare om bara språket. De kunde väl hafva rätt i alla andra civiliserade länder. Men här i Finland hafva de orätt. Sjelf håller den på bildningens intresse, icke på bara språkets, ehuru förmågan att tala, läsa och skriva svenskan tillfälligtvis är ett privilegium på allt timligt förvärf utöfver kroppsarbetarens, ända ned till renskrifvaren, bodgossen och vaktmästaren.

Men bäckarna små? Ja, de äro icke långt borta. Ty i Helsingfors rinna ett par, som med rika bidrag nära den stora floden.

I Finlands hufvudstad utrotades den tillstymmelse till finska skolor, som förefanns i normalskolan och lägre elementarskolan. Att detta icke kunnat ske, om de ledande klasserna i hufvudstaden satt sig deremot och om de icke tvärtom delvis räckt handen dertill, är sjelffallet. Ty mindre inflytelserika kommuner i landet hafva i skolfrågor förmått göra sina önsknningar gällande. Realskolan, som sattes i elementarskolans ställe, beror direkt af kommunen, som bidrager till dess underhåll. De finska klassernas i elementarskolan lärjungar bortkördes helt enkelt, och ingen röst höjde sig häremot.

Sistnämnda faktum hänvisar till en andra högt sorlande bäck i den stora flodens tjenst. Hufvudstaden torde väl numera räkna ett tiotusental endast finska talande invånare, utom ett antal äfven svenskan mäktiga vänner till den finska skolan. Denna befolkning betalar skatt för uppehållande af realskolan, från hvilken dess barn äro uteslutna. I en liten kommun kan en sådan orättvisa blifva hård nödvändighet. Men i Helsingfors kan upprätthållandet af två sådana skolor icke räknas till det omöjliga. Den omständighet, att stadens svenska befolkning äfven har fördelen af öfriga här befintliga läroanstalter, två

10 lyceer, polyteknisk skola, navigationsskola, fruntimmersskola, hade bort utgöra ett bevekande skäl. Men stadens finska befolkning har väl också i öfrigt intresse vid stadens förvaltning, i hvilken den nya kommunalrättningen borde gifva äfven den tillfälle att bevaka dem. Men från första stund har den herrskande klassen vid valen till stadsfullmäktige uteslutit personer, om hvilka kunnat antagas, att de representerat denna befolkning. När en lista i sistnämnda syfte blifvit synlig, ingalunda partiskt ensidig, utan innehållande äfven aktade namn ur svenskifrarenes läger, har syftet icke vunnit minsta afseende. Det förklaras till och med för obehörigt, att dylika listor presenteras, och de personer, som för dem rösta, sägas åsyfta endast språkstrider.

20

Hvad nu de finska skolorna i hufvudstaden tillintetgörande verkat, torde vara bekant. Det finnes intet tillgörande, som väckt mera bitterhet hos hela den stora finska befolkningen i landet än detta. Verkan af det påpekade kommunaltyranniet i hufvudstaden kan visst icke härmed jämföras. Men äfven det måste såsom allt maktmissbruk verka ond blod. Opinionen hos finskhetens vänner i hufvudstaden öfvar åter ett säkert inflytande i hela landet, såsom erfarenheten väl torde hafva lärt. Å andra sidan ger svenskifrarnes hållning härstädes ett exempel till efterföljd för öfriga städer, der de utgöra majoritet, och

30 underhåller sålunda striden i vida kretsar. Förunderligt vore heller icke, om finnarne på de orter, der de hafva majoritet, skulle följa samma exempel och bevisa samma intolerans.

En samling af finska och svenska stadsfullmäktige skulle visst möta svårighet. Men då ett stånd vid landtdagen kan reda sig med två språk, vore detta väl icke omöjligt i en sådan församling. Ömsesidig öfversättning af andragandena vore alls icke nödvändig. De förstås nog ömsesidigt af en pluralitet. En ordförande, som talar båda språken, behöfves, och en sekreterare, som i sammandrag på det andra språket återger innehållet af ett utlåtande eller annat dokument. Angående

40 protokollets språk afgör naturligtvis pluraliteten. Om öfversättning skall bekostas, borde väl bero af minoritetens större eller mindre talrikhet. Denna ungefär blefve formsvårigheten i värsta fall. Men i hufvudstaden behöfver intet af allt detta komma i fråga. Ingen förslagslista har innehållit namn på någon person, som icke varit svenska språket mäktig. Skulle också en invald finna det lättare att yttra sig på finska, så slås deraf ingen ihjäl. På finska partiets lista hafva ingått namn, hvilkas innehafvare äfven såsom kommunalmän i insigt och duglighet väl skulle uppvägt flertalet af nu invalda – för att icke säga mera. Men vid valen hafva de envist blifvit uteslutna.

Den finska befolkningen i landets städer har städse varit en pariasklass, som kommit i fråga endast vid uppbörden af utskylder och fullgörandet af onera. Man hade kunnat hoppas, att införandet af kommunalstyrelse skulle för den blifva en emancipation. Men åtminstone i hufvudstaden har så icke skett. En finne kan kanske få åhöra stadsfullmäktiges svenska förhandlingar och i rådhuset läsa deras

50

svenska protokoll. En sådan liberalitet är enkelt ett hån, – då den är allt. Men om den saken, må vara, icke utan stor olägenhet kan ställas annorlunda, så vore det väl den minsta portion af billighet, att äfven den finska befolkningens förtroendemän skulle få en plats bland stadsfullmäktige. Vetandet om personer och förhållanden går i vår tid långt. Namnen på dem, som framstått såsom finskhetens fiender eller hemligen agiterat mot den finska befolkningens i landet rätt, äro bland denna icke okända. Deras innehafvare kunna icke ega dess förtroende.

Sådane strider, som här vidrörts, äro icke något ovanligt. Tvärtom. En samhällsklass, som i följd af historiska förhållanden fått makten, ger, äfven sedan dessa förhållanden upphört, sällan denna makt ifrån sig annorlunda, än nödd och tvungen. Uppmaningar till eftergifter i godo och i tid äro på den vanligen bortkastade. Men exempel på klok koncession saknas dock i historien icke.

Erfarenheten har visat, att den finska befolkningens i landet emancipation för hvar dag finner allt större rum, ju mera man sökt att hindra densamma. Denna erfarenhet borde redan kunna öfvertyga, att denna emancipation är en historisk akt, grundad i det förflutna och påkallad af det tillkommande. Hvilken betydelse den i sistnämnda hänseende har, är i början af denna artikel kort antydt. Och sagda öfvertygelse borde leda bildningens och maktens privilegierade att icke genom otidigt förtryck förbittra sinnena. Klagan öfver oron och striden är eljest från deras sida fullkomligt oberättigad. Äfven här göra många bäckar små en stor å. Ingen borde väl vänta, att under en så ingripande öfvergångsperiod icke månget annat berättigadt sträfvande skall förlamas. Men detta sker desto mera, ju större bitterhetens å vexer, och ju större ansträngning af nationens kraft, som uppkallas för det ena stora målet.

J. V. S.

30

201 EN HÄRFÄRD I TURKIET.

Morgonbladet n:o 297 och 298, 20. och 21. XII 1878

VID LIFGARDETS 3:DJE FINSKA SKARPSKYTTEBATALJON OCH RYSKA GARDESKÅREN. ANTECKNINGAR FRÅN RYSK-TURKISKA KRIGET 1877–78 AF D:R C. F. WAHLBERG.

I.

Denna bok har för tidigt kommit i bokhandeln, för att tillhöra julläsningen. Ty många torde redan skyndat att tillägna sig densamma, andra skola utan tvifvel de närmaste dagarne göra likaså. Och den, som engång har boken, dröjer visst icke att öppna den, och sedan så skett lägger ingen densamma gerna ifrån sig, förrän han hunnit till slutet.

Men den är väl ingen julläsning? Mera än mycket annat. Kriget är en allvarlig sak, dess förande påkallar själs- och kroppskraftens högsta ansträngning, och krigarens gerning är högsta måttet för mensklig pligtuppfyllelse. Folkens öden bero af stridens, icke derföre att de skulle skapas af svärdet, utan derföre att folkens hela föregående historia hänger sig vid svärdet och bestämmer slagets tyngd. Allt detta verkar att en berättelse om krigets skiften är en allvarlig läsning, som inger djupt intresse och manar till allvarsama tankar.

Att en sådan äfven kan gifva något att tänka på för julen, derom vittnar denna bok.

Gardesbataljonen hade en månad legat i Vratchesch vid ingången